

DUR, BAK VE GÖR

Helen Keller'e bir gün insanın başına gelecek en büyük felâketin ne olduğunu sormuşlar. Cevabı şu olmuş: Gözleri olduğu halde görememek. Geçenlerde fotoğrafçı Ernest Haas televizyonda bazı sanatçıların dünyayı daha iyi görmeleri için kullandıkları yeni bir tekniği açıklarken bu sözleri hatırladım. Onun faydalandığı şey basitçe «çerçevelemekten» ibaretti. Dünya birden kapsayabilmemiz için çok büyüktür. Onu anlayabilmek ve güzelliğini kavrayabilmek için onu küçük parçalara ayırmak ve bu parçalara bakarken geri kalan herşeyi kapamak gerekir, tıpkı bir fotoğrafçının resim çekerken vizöründen baktığı gibi. Kısacası o istediği şeyi bir çerçeve içine alır.

Ernest Haas'ı atelyesinde ziyaret ettim ve duvarlarında asılı olan fotoğraflara birer birer baktım. Bunlar en basit şeylerde bulunan insana hayret verecek dramatik şekiller, kalıplar ve kompozisyonlardı. Bunların çoğu fotoğrafçı New York sokaklarında dolaşırken rastgele çekilmiş resimlerdi. «Nereye giderseniz gidin, nerede yürürseniz yürüyün etrafınız daima resimlerle doludur» dedi. «Mesele onların farkına varmaktır, işte bakın» masa üzerindeki büyük bir parça ambalaj kağıdını eline aldı, buruşturdu ve yere attı. Benim gördüğüm şey şekilsiz bir yığındı. Fakat Haas onun üzerinde siyah bir çerçeve tuttu ve onu hareket ettirdi — Bu ortasında dikkörtgen şeklinde bir açıklık olan kara bir mukavva idi — ve ben birdenbire o zamana kadar farkına varmadığım ışık ve gölgelerin ilginç kalıplarını görmeğe başladım.

Berberce sokağa çıktık, ilk önce ben pek öyle önem verilecek bir şey görmedim. Fakat o kara çerçeveyi gözümün önüne koyunca, bir sürü resimler önümden geçmeğe başladı. Yaya kaldırımın üstündeki bir boya lekesi hayret verici serbest şekilli modern bir tablo oluyordu. Ötede çocuklar eski bir binanın duvarı üzerinde tebeşirle birşeyler yapıyorlardı. Çerçevemi gözüme koyar koyamaz duvarın üzerinde eski bir mağara resmi gözüme ilişiverdi.

Haas, «bak» dedi ve kahverengi tuğladan yapılmış bir evin merdiveninden yukarı çıkmakta olan ihtiyar bir çifti gösterdi ve o sırada sallana sallana önümüzden geçen genç bir çifti bakmak üzere durakladı. Bu aslında basit günlük bir sahne idi, fakat hayali bir çerçevenin içinde bakıldığı takdirde ve öteki bütün ayrıntılara aldırış edilmeyince, olağanüstü kuvvetli bir tablo meydana getiriyordu. Bu gibi kafa enstantanelerinden zevk alabilmek için fotoğraf makinesine ihtiyaç yoktur, bakmak, gözlemek ve takdir etmek arzusundan bir şey de gerekli değildir. «Çerçeve» de istediğimiz her boya göre küçülebilir veya büyüyebilir. Bazen «küçük bir çerçeve» içinden görmek insanın daha çok hoşuna gidebilir. Örneğin derindiye kadar hiç bir zambağın içine derinliğine doğru baktınız mı? ya da küp şeklinde yaş bir buz parçasının ortasındaki pırıltıları gözlediniz mi? William Blake bir kum tanesinde bir dünya ve yabani bir çiçekte evreni görmek kabildir, dediği zaman abartmamıştı.

Küçük görebilmek için basit bir yöntem, cebimizde bir büyüteç taşımamızdır. Ben bunu bir yaz, ünlü sosyolog Dr. Robert Mac Iver ile beraber yaptığımız bir gezintide öğrendim o, yapraklarda, çakıl taşlarında, deniz hayvanlarının kabuklarında, mantarlar, tüyler ve tohumlarda hiç beklenmedik kalıp, şekil ve renkler bulmak için böyle küçük bir büyüteç kullanıyordu. «Bu ufak cam parçası sahneyi büyük ölçüde genişletir» Bir noktada yürüyüşümüz bir plaja ulaştı ve ben de oradan elime bir avuç yaş kum almıştım, büyüteçle kumlara baktım ve o ana kadar farkında olmadığım bir şey gördüm. Kum tanelerinin her birinin etrafında sudan ince bir zar vardır, böylece onlar hiç bir zaman birbirlerine değinmiyorlardı. «Bu» dostum açıkladı, «Kumun hiçbir zaman değişmediğinin nedenidir ve toz şeklini almaz, istediği kadar deniz dalgaları onları dövsün».

Çok kez biz yalnız görmek istediğimiz şeyleri görürüz. Biz her gün ayınada yüzümüzün görüntüsüne bakar ve bunların